

Stödpaket 7: Kultur och hälsa

Fastställt av Projektägare
Framtagen av projektledare
Datum 2023-03-20
Ärendenr RS 2022/358
Version [1.0]

Stödpaket 7: Kultur och hälsa

Innehåll

1. Sammanfattning	2
2. Bakgrund	2
2.1 Syfte.....	3
2.2 Mål.....	3
3. Genomförande	3
3.1 Gotlands museum – Att höra till.....	5
3.2 Biblioteksutveckling Gotland - Biblioterapi och Shared reading	6
3.3 Gotlandsmusiken – Musik och hälsa	7
3.4 Studieförbundet Vuxenskolan - Hantverk och hälsa	7
3.5 Länsteatern på Gotland – Teater på Rull och Teaterakademier för barn, unga och 65 +.....	8
3.6 Uppstart av ungdomsråd på Visby lasarett.....	9
3.7 Dans för hälsa	9
3.8 Film på Gotland – Film och hälsa.....	10
3.9 Skolföreläsning – Bengtsson på dörren	11
3.10 Särskilda uppdrag kultur och hälsa 2022 – 2023.....	11
4. Styrning och ledning	13
3.1 Beställare	13
3.2 Uppdragsledare	13
3.3 Samarbete	13
5. Uppdragets resultat	13
4.1 Utfall resultat.....	13
4.2 Utfall tidplan.....	14
4.3 Utfall resurser.....	15
4.4 Utfall kostnader	15
6. Erfarenheter och observationer	16
7. Överlämning	17
8. Underskrift	17

1. Sammanfattning

Kulturenheten vid Region Gotland har under 2022 drivit ett riktat arbete som förenar områdena kultur och hälsa. Detta har lett till genomförandet av flera utvecklingsprojekt, pilotprojekt och aktiviteter som förenat verksamheter inom kultur, vård, skola och omsorg. Merparten av projekten har genomförts under hösten 2022 och en del av projekten kommer att ha sitt genomförande löpande över året 2023.

Inom ramen för detta paket har kulturenheten verkat för tvärsektoriella samarbeten på regional nivå. Samverkan har skett med omställningsprogrammet "Hälsa genom hela livet" - ett regionövergripande samarbete mellan hälso- och sjukvårdsförvaltningen, socialförvaltningen, utbildnings- och arbetslivsförvaltningen och regionstyrelseförvaltningen.

Arbetet med stödpaketet har bidragit till utvecklandet av nya metoder och arbetssätt för att möta målgrupper i socialt utanförskap för att bryta ofrivillig ensamhet eller utsatthet. Insatsen har bidragit till att fånga upp grupper och individer i samhället som lider av eller löper risk för fysisk eller psykisk ohälsa.

Stödpaketet har varit bidragande till återstart, stimulans och utveckling av kulturlivet på Gotland, med anledning av de effekter som covid-19-pandemin haft för kulturbranschen.

Medverkande parter inom ramen för stödpaketet och projektet har främst varit Första linjemottagningen, Habiliteringen, Barn- och elevhälsan, Barn- och ungdomsmedicinsk verksamhet vid Visby lasarett, Kommunala aktivitetsansvaret KAA (tidigare Ungdomskraft), Hemse vårdcentral, Dans för hälsa och Studieförbundet Vuxenskolan samt Hälso- och sjukvårdsförvaltningen i samverkan med HR inom Region Gotland. Under insatsens gång och i och med genomförande av olika projekt som

finansierats av stödpaketet, kom projektledaren och kulturverksamheterna och kulturskaparna även i kontakt med andra verksamheter inom äldreården, daglig verksamhet, skola och vård.

Under samarbetet med omställningsprogrammet "Hälsa genom hela livet" identifierades möjligheten att omfördela medel för att stärka arbetet med stödpaketet till kultur och hälsa.

Totalt har sex kulturinstitutioner med dess personal samt 27 fria kulturskapare, organisationer eller pedagoger givits uppdrag för att genomföra de olika insatser som finansierats av stödpaketet.

2. Bakgrund

I en tjänsteskrivelse framtagen av kulturenheten den 8 mars 2022 formulerades förslag till beslut i Regionstyrelsen för Region Gotland att införa ett antal återstartsåtgärder riktade till kultursektorn 2022. Region Gotland hade tidigare under 2020 och 2021 under sex tillfällen genom olika nämnder fattat beslut om stödåtgärder för näringslivet, kultursektorn, fritidssektorn och civilsamhället med anledning av covid-19-pandemin. Genom ett sjunde stödpaketet beslutade Regionstyrelsen att medel om totalt 1,5 miljoner kronor skulle tillföras kulturenheten för arbete med att främja samarbete och aktiviteter mellan områdena kultur och hälsa. Dessa medel skulle omsättas under resterande del av året 2022.

Inför arbetet med framtagandet av den nya kulturplanen för Region Gotland för åren 2021 – 2024, tillfrågades de politiska partierna om sina kulturpolitiska prioriteringar. Kultur och hälsa listades som ett av dessa områden. Kultur och hälsa ingår därför i ett av de prioriterade fokusområdena "Social hållbarhet" med målet om att "öka kompetensen och utveckla nya verksamheter inom området kultur och hälsa i tvärssektoriella samarbeten". Det är ur den målskrivningen i kombination med stödpaketet som arbetet med de olika insatserna tagit sin riktning och form.

2.1 Syfte

Syftet med de olika projekten som finansierats av stödpaketet har varit att;

- Stimulera kulturlivet på Gotland, såväl länsinstitutionerna och det fria professionella kulturlivet, genom att bygga broar mellan verksamheter och målgrupper inom kultur, vård, skola och omsorg.
- Utforska betydelsen av kultur och konst som bidragande faktor till en bättre vårdmiljö och bättre vårdrelation samt kommunikation mellan vårdare och patienter.
- Visa på kulturaktiviteter som möjliggörare för en bättre hälsa och ökad social inkludering på Gotland. Satsningen är en del i arbetet med att uppfylla aktuella mål efter den gällande kulturplanen för regionen.

2.2 Mål

Målet med stödpaketet var att via de resurser som fördelades till länsinstitutionerna samt aktörer inom det fria kulturlivet rikta hälsofrämjande aktiviteter eller samarbete med verksamheter inom vård, skola och omsorg. Utbudet av aktiviteterna skulle erbjudas och koordineras kostnadsfritt till relevanta verksamheter inom Region Gotland eller andra lämpliga verksamheter som samverkar med Region Gotland.

Primära målgrupper för stödpaketet var äldre, äldreboenden samt barn och unga, med särskilt fokus på unga mellan 13-18 år. Därför var målet att aktiviteterna skulle riktas speciellt till dessa målgrupper.

Arbetet har gått i linje med färdplan för omställningen till "Hälsa genom hela livet – God och nära vård", kulturplanens mål samt den regionala utvecklingsstrategin som anknyter till Agenda 2030 och där kultur kopplas

samman med hälsa och delaktighet. Den anger att grunden för ett socialt hållbart Gotland är ett jämlikt och jämställt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa och känner trygghet, delaktighet, tillit och förtroende för samhället och varandra.

3. Genomförande

Av de totala medlen om 1,5 miljoner tilldelades 900 tkr till kulturenheten för att stärka aktörer inom det fria professionella kulturlivet. Genom utlysningar skulle kulturenheten hitta aktiviteter och kompetenser som hade potential att möta olika delar inom Region Gotlands verksamheter inom vård, omsorg och skola.

För att handlägga och administrera stödpaketet anställdes en projektledare och samordnare på 50 % under augusti – december 2022. Projektledaren inledde sitt arbete på timmar redan under juni 2022 för att starta upp dialogen med identifierade samarbetsparter. Projektledaren har under sin anställning arbetat med utlysningar av medel, samordnat insatser, inventerat och skapat kontaktytor och vägar där aktiviteter kan möta och kommuniceras inom relevanta verksamheter och till de prioriterade målgrupperna.

En särskild insats riktades till aktörer inom dans, som inte har någon egen institution på Gotland. Det beslutades att medel skulle gå till att stärka metodutvecklingsarbetet med Dans för hälsa, som påbörjats genom att det i dag finns sju utbildade pedagoger i metoden på Gotland efter initiativ av kulturenhetens dansutvecklare Gia Schager. Dans för hälsa inom ramen för detta stödpaket drevs i samarbete med dansutvecklaren.

De resterande 600 tkr tilldelades de regionala kulturinstitutionerna för utvecklingsarbete kring hälsofrämjande arbete. De regionala kulturinstitutionerna innefattar Gotlands Museum, Gotlandsmusiken, Länsteatern på Gotland, Film på Gotland och Biblioteksutveckling Gotland (tidigare Gotlands länsbibliotek).

Ytterligare medel om 268 tkr kunde under projektets gång omfördelas från omställningsprogrammet "Hälsa genom hela livet" för att finansiera fler aktiviteter och insatser under projekttiden som gick i linje med omställningsprogrammets mål och strategier och stärka stödpaketet. Det bidrog även till att projektledaren kunde gå upp i arbetstid motsvarande heltid.

Mellan den 2-30 september 2022 utlyste kulturenheten särskilda uppdrag inom kultur och hälsa riktat till fria professionella kulturskapare. 28 ansökningar inkom och 10 projekt som involverade sammanlagt 12 kulturaktörer tilldelades uppdrag efter beredning och beslut av medarbetare på kulturenheten i samarbete med kulturutvecklarna knutna till Region Gotland. I avsnitt 3.10 i denna slutrapport går det att läsa om de aktörer som tilldelades särskilda uppdrag. Dessa kommer genomföras och redovisas senast i december 2023.

Mellan den 9-30 september öppnade kulturenheten en intresseanmälan för uppdrag som processledande konstnär på Visby lasarett kopplat till barn- och ungdomsmedicinsk verksamhet. Totalt sju intresseanmälningar inkom. En grupp sakkunniga från kulturenheten tillsammans med intendenten för Region Gotlands offentliga konstsamling knuten till Gotlands Museum beslutade att tilldela konstnären Jonna Hägg uppdraget. Uppdraget resulterade i uppstart av ett ungdomsråd som haft möten och workshops med Jonna Hägg under november månad 2022. Jonna Häggs arbete resulterade i en rapport som överlämnades till inköpsgruppen av offentlig konst till Region Gotlands konstsamling. Det går att läsa mer om denna insats och dess resultat i form av nyinköp av konst till vårdmiljöerna i avsnitt 3.6 i denna slutrapport. Detta samverkansprojekt har blivit nominerat till Region Gotlands förnyelsepris 2022.

Projektledaren för stödpaketet skapade en webbsida på Region Gotlands webbplats som samlar aktuella händelser under projektets gång. Där finns

även en sammanställning av genomförda insatser i relation till stödpaketet. Denna webbplats kommer att uppdateras löpande under 2023 av kulturenheten, i takt med att de fria aktörerna som fick särskilda uppdrag inom kultur och hälsa kan redovisa sina resultat eller bjuda in till aktiviteter.

Den 15 december 2022 redovisades arbetet med kultur och hälsa för allmänheten genom ett seminarium i Ljuskården i Rådhuset vid Region Gotland. Under konceptet Gotland Art Meetup bjöd kulturenheten in samarbetsparter, vårdverksamheter, politiker, tjänstepersoner från de samverkande förvaltningarna, kultursektorn och allmänheten för att lyssna till hur arbetet med kultur och hälsa bedrivits under hösten och vad som kan bli nästa steg i arbetet. Medverkade gjorde bland annat gästföreläsaren Maria Linderström, utvecklingsledare på Region Östergötland, som berättade om deras arbete med kultur, hälsa och hälsofrämjande miljöer. I panelsamtal om lärdomar och erfarenheter av stödpaketets insatser deltog Greta Henriksson, förbundschef för Finsam Gotland, Lena Bäckström, primärvårdschef, Region Gotland, Maily Zachrisson, vårdsamordnare psykisk hälsa, Hemse vårdcentral (på distans), Anna Eriksson Weiser, tonsättare och röstkonstnär och Dans för hälsa-instruktör samt Cecilia Herdenstam, biblioteksutvecklare vid Gotlands länsbibliotek (idag enhetschef vid Biblioteksutveckling Gotland). Arrangemanget modererades av projektledaren Emelie Appelholm-Bergbohm. I programmet deltog även Paola Ciliberto, chef för kulturenheten inom kultur- och fritidsavdelningen och Emma Norrby, programledare omställningsprogram Hälsa genom hela livet – god och nära vård inom hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Det deltog 60 personer på arrangemanget.

3.1 Gotlands museum – Att höra till

Gotlands Museum tillgängliggör Gotlands konst, historia samt natur- och kulturarv för gotlänningar och besökare från hela världen. Genom den extra stödinsatsen med fokus på kultur och hälsa har museets personal under 2022 initierat ett utvecklingsarbete under samlingsnamnet "Att höra till" som

ska göra det möjligt för Gotlands museum att sprida och tillgängliggöra historiska berättelser om händelser, minnen eller föremål. Region Gotlands slöjd- och formutvecklare Anso Norling tillsammans med pedagogen Jeremy Hardy har låtit sig inspireras av konceptet "Museum in a box", där de utvecklar en pedagogisk låda innehållande föremål, berättelser och sagor som kan skapa gemenskap, ge perspektiv och stärka människor. De har även tagit inspiration av "Shared Reading" som är en metod att via högläsning och diskussioner stärka sin egen identitet genom att kunna se världen med andra människors ögon.

Museet vill med hjälp av berättande, läsning och slöjd entusiasmera, inspirera och få människor att känna att de hör till. Med olika lådor innehållande olika framarbetade koncept kan materialet anpassas till olika behov, exempelvis till barn, äldre eller till personer som bär på psykisk ohälsa. Här blir människans grundläggande behov av att berätta och att få historier berättade för sig uppmärksammat. Vi kan se på läsande, berättande och sagor som livlinor. Med hjälp av slöjd eller annat skapande kan vi sedan vara med och fysiskt gestalta, sätta färg och uttryck på våra känslor och ord. I grund och botten handlar utvecklingsarbetet "Att höra till" om att få människor att känna sig mindre ensamma.

Eftersom museet i grund och botten jobbar med berättande ur så många olika perspektiv, och har gjort det i över 140 år, har utvecklingsarbetet identifierat att museet kan lyfta ur berättelser och historiseringar från deras byggnad och ut till andra platser. Museet skapar här ett koncept där innehållet till viss del kan variera, för att anpassas till olika behov, men där meningen med konceptet alltid är till för att kunna skapa mellanmänniska möten.

Under slutet av året 2022 och i början av 2023 har museet testat konceptet på olika grupper som annars skulle ha svårt att själva ta sig till museet av hälsoskäl. Ambitionen är att under våren 2023 ha tillverkat flera boxar som

kan åka ut till olika vård- och omsorgsverksamheter på Gotland tillsammans med pedagoger från museet.

Under processen och produktutvecklingen av detta koncept kommer museet att prova på olika sätt att gemensamt läsa, berätta och slöjda under olika tillfällen. Ett första försök skedde i december med inspiration från den då aktuella utställningen Aerpie på Gotlands museum, där personalen läste en samisk saga och slöjdade på sagans tema inför besökare.

Arbetet med pedagogiska lådor för berättande och slöjd har som mål att vara ett permanent arbetssätt för museet, som kan kopplas på olika aktuella utställningsproduktioner i framtiden. Lådorna ska kunna uppdateras med olika texter och material, men de ska alltid innehålla läsning, sagor och slöjd som har som syfte att bidra till god hälsa och att stärka människor och deras tillhörighet i samhället. Materialet kommer att sparas i museets arkiv och samlingar och därmed kunna utgöra inspiration till framtidens pedagoger, som även de förhoppningsvis kommer att arbeta med kultur och hälsa.

3.2 Biblioteksutveckling Gotland - Biblioterapi och Shared reading

Biblioteksutveckling Gotland (tidigare Gotlands länsbibliotek) och biblioteken på Gotland har under en tid utforskat läsfrämjande evidensbaserade metoder för ökad hälsa, som exempelvis Shared Reading och biblioterapi.

Under hösten 2022 samarbetade biblioteksutvecklaren Cecilia Herdenstam i samarbete med litteraturutvecklaren Moa Candil vid kulturenheten med terapeuten, författaren och pedagogen Håkan Mattsson och vårdcentralen i Hemse. Tillsammans har de bjudit in en grupp äldre som fått möjligheten att utforska sina livssituationer genom att läsa, skriva och samtala. Biblioterapi (biblio/poetry therapy) är ett samlingsnamn för insatser där olika typer av texter används som utgångspunkt för att utforska tankar, känslor, minnen och framtidsdrömmar, tillsammans med andra i en grupp eller i enskilda

samtal. Texter, även egenskrivna, fungerar som en katalysator för samtal. Biblioterapeutiska metoder används förebyggande, behandlande och rehabiliterande i alla åldrar.

Håkan Mattsson är kursledare inom metoden och medlem i styrelsen för föreningen Biblioterapi i Sverige. Han har förklarat hur han fascinerats över det som händer i en grupp då man samlas kring texter som berör det vardagliga livet. Att det öppnar upp deltagarna när de samtalar och använder det reflekterande skrivandet.

Maidy Zackrisson, vårdsamordnare på Hemse vårdcentral, har ansvarat för rekryteringen av deltagare. När hon gick in i projektet hade hon inte förväntat sig det positiva gensvaret hon fick från de tillfrågade. Hon trodde att det skulle kräva mycket mer motivationsarbete. Flertalet blev glada för att de fick inbjudan och flera sa att detta var något de längtat efter. Hon berättar att det finns en motivation och vilja bland de äldre att få träffas och prata med varandra och vårdcentralen har vittnat om att insatsen varit mycket uppskattad.

I rollen som vårdsamordnare fanns det tid för att koncentrerat ringa in gruppen av påtänkta deltagare och att samarbeta med kollegor på vårdcentralen. Det gav positiv energi till vårdsamordnaren och hennes övriga kollegor. Hon förklarar att det känns som ett nytt arbetssätt som de gärna vill fortsätta med. Vårdsamordnar-rollen är ett projekt som prövas på Hemse vårdcentral under hösten 2022 och under hela 2023.

Insatsen kring biblioterapi och Shared Reading kommer fortsätta i Hemse under våren 2023 och målet är även att starta en ny grupp till hösten 2023, då fokuserat på en annan målgrupp för att se hur metoden kan träffas av fler patientgrupper som primärvården möter.

3.3 Gotlandsmusiken – Musik och hälsa

Gotlandsmusiken bedriver professionell musikverksamhet och är en för Gotlands musikliv stödande, initierande och kompletterande institution.

Genom stödinsatsen kring kultur och hälsa under 2022, har Gotlandsmusiken initierat en "Lasaretskör". Detta i syfte att bidra till en trygg, kreativ och jämlik arbetsplats på Visby lasarett. Målet har varit att tillskapa en personalkör med en tydlig avkopplande och terapeutisk funktion, som kan fungera som en motor och kontaktskapande mötesplats för doktorer, sjuksköterskor, assistenter och administrativ personal. Arbetet med uppstarten av kören skedde under våren till hösten 2022 och har därefter utvärderats av verksamheterna om en eventuell fortsättning och etablering av satsningen.

Gotlandsmusikens små ensembler; jazztrio, blåsarkvintett och brassextett spelar regelbundet på öns alla äldreboenden. Konserterna på respektive äldreboende är uppskattade och ensemblerna har ett rullande schema där publiken på äldreboendena får skiftande musikaliska upplevelser. Repertoaren har under många år baserats på musik som till exempel Bellman och Taube. Gotlandsmusiken har sett ett behov av att bredda och uppdatera repertoaren. På så sätt har kultur och hälsa-stödet möjliggjort att institutionen kunnat ta fram nya arrangemang för de notbundna ensemblerna kvintett och brass. Detta för att dagens boende i äldrevården ska få lyssna till musik som de relaterar och känner till.

3.4 Studieförbundet Vuxenskolan - Hantverk och hälsa

Studieförbundet Vuxenskolan fick i uppdrag av kulturenheten att under hösten 2022 anordna hantverksträffar för deltagare som rekryterats genom Habiliteringen och Kommunala aktivitetsansvaret KAA (tidigare Ungdomskraft).

Habilitering är specialistvård och stöd till barn, ungdomar och vuxna som har bestående funktionsnedsättningar, samt deras närstående. Kommunala

aktivitetsansvaret (KAA) arbetar med ungdomar mellan 16-20 år som inte har en pågående gymnasieutbildning. KAA söker upp och motiverar ungdomar att påbörja studier eller komma närmare arbetsmarknaden. Båda verksamheterna drivs inom Region Gotland.

Syftet med insatsen har varit att bryta socialt utanförskap genom att skapa och vara kreativ i en inspirerande och trygg miljö. Vuxenskolas personal har fokuserat på det stärkande, rofyllda och roliga med skapandet istället för prestation och resultat. Detta är en viktig komponent i bemötandet av de målgrupper som man fokuserat på under hösten 2022. Rekryteringen till och den kontinuerliga närvaron av deltagare inom denna insats var en utmaning under projektets gång, då målgruppen har behov av extra stöd för att kunna ta sig till aktiviteter av detta slag. Det krävdes extra arbete av personal och handledare att skapa en modell för att få logistiken att fungera och att hitta rätt mottagare av insatsen.

Under höstens gång har deltagarna skapat i olika material och med olika tekniker. De har testat pappersslöjd genom att bland annat göra askar, påsar och julstjärnor. De har prövat på tygtryck och att göra egna stämplor, schabloner samt rita med textilpennor. De har även testat på remake av jeans. Remake handlar om att göra om något gammalt till något nytt. Till exempel kan ett par jeans med hjälp av lite färg, nål och tråd bli en påse, en kudde, ett smycke eller en snygg förvaringsburk.

Pedagogerna vittnar om att man haft värdefulla, roliga och kreativa timmar tillsammans med deltagarna som skapat och testat på teknikerna utefter sin egen förmåga. Deltagarna har också fått med sig hem steg för steg-beskrivningar för alla teman så att de även fortsättningsvis ska kunna vara kreativ och nyttja hantverkets hälsofrämjande effekt.

Insatsens resurser som tillgivits Studieförbundet Vuxenskolan har bland annat lett till att pedagogerna kunnat ta fram ett arbetsmaterial och ett arbetssätt som kan användas i framtiden och till hjälp för fler pedagoger

som vill praktisera metoden eller mötet med liknande målgrupper. Under 2023 kommer studieförbundet att genomföra några fler kortare insatser i form av "pop-up"-skaparverkstäder på äldreboenden och korttidsenheten i Visby. En pop-up på korttidsenheten på Korpen genomfördes innan årsskiftet 2022/2023 och var mycket uppskattad av boende och personal. Det pågår sedan årsskiftet en dialog med verksamhetsledningen för SFI - Komvux svenska för invandrare på Gotland om samarbete, där förhoppningen är att starta en gemensam aktivitet under 2023 för grupper som förenar deltagare i skapande, språk och integration.

3.5 Länsteatern på Gotland – Teater på Rull och Teaterakademier för barn, unga och 65 +

Länsteatern på Gotland producerar och presenterar professionella scenkonstproduktioner för barn, unga och vuxna, med barn och unga som prioriterad målgrupp. Under 2022, genom stödinsatsen kring kultur och hälsa, har verksamheten initierat två verksamhetsgrenar med hälsofrämjande effekter i fokus; Teater på Rull och Teaterakademier för barn, unga och 65+.

De människor som lever i samlat boende inom äldreboenden har sällan möjlighet att ta sig utanför verksamhetens väggar för att besöka kulturhändelser runt om på Gotland. Detta har Länsteatern uppmärksammat och låter därför denna målgrupp nu kontinuerligt ta del av teaterns utbud.

Inspelade delar av aktuella föreställningar från huvudscenen på Bredgatan i Visby har visats digitalt genom uppsökande verksamhet på Gotlands äldreboenden. En presentatör tillika tekniker har turnerat runt med teaterns utrustning för att ge de boende en fullvärdig upplevelse - detta då inte alla boenden har skärmar och ljudutrustning.

Verksamheten har varit uppskattad, inte minst den med följande presentatören som utgör en levande kontakt med teatern. Glädjen hos

publiken är stor och gör livet lite mer färgrikt, åtminstone för en liten tid - både för de som bor och arbetar inom verksamheterna.

I arbetet med teaterakademier för olika åldrar har teatern tagit sats ur på dess ungdomsverksamhet, som för tillfället har två olika nivåer för deltagare i åldersgruppen 8-13 år. Under 2022 har Länsteatern startat en verksamhet för människor i åldern 65+.

Teatern planerar att under 2023 skapa nya grupper och kommer ha fem olika utbildningar; två för barn (varav en avancerad), en för unga som vill söka högre scenkonstutbildning och två grupper för 65+ (varav en inriktad på produktion).

3.6 Uppstart av ungdomsråd på Visby lasarett

Som en del av Region Gotlands projektsatsning på kultur och hälsa utlystes under hösten 2022 ett uppdrag till en processledande konstnär att tillsammans med personal starta upp ett nytt ungdomsråd på Visby lasarett. Uppdraget tilldelades den gotländska konstnären Jonna Hägg, som tillsammans med rådet har fokuserat på den offentliga konsten i vårdmiljöerna inom barn- och ungdomsmedicinsk verksamhet.

Satsningen på ett ungdomsråd syftar till att skapa delaktighet i den miljö där barn och unga vistas inom barn- och ungdomsmedicinsk verksamhet. Verksamheten har sedan tidigare haft planer på att starta ett ungdomsråd med syftet att få delaktighet från deras patienter. Detta projekt gav verksamheten draghjälp att komma igång. Målet är att få patienterna att känna sig delaktiga i att vara med och forma vården.

Jonna Hägg har agerat som handledare för deltagarna i rådet och samarbetat med personalen inom verksamheten samt med intendenten för Region Gotlands konstsamling knuten till Gotlands museum. Rådet har haft i uppgift att reflektera över de rum och miljöer som finns inom barn- och

ungdomsmedicinsk verksamhet på lasarettet och ge förslag på hur dessa kan förbättras genom offentlig konst.

Under månadsskiftet november/december 2022 överlämnade projektgruppen sina reflektioner till inköpsgruppen för offentlig konst hos Region Gotland. Inom ramen för satsningen avsatte Region Gotland 100 tkr till konstinköp som baserade sig på rådets önskemål. Nya konstverk köptes in under december 2022 och dessa kommer att placeras på avdelningen under våren 2023, i samråd med personal och lokalansvarig.

En utvärdering kring detta projekt genomfördes med ungdomsrådet i januari 2023. Nu avser avdelningen fortsätta utveckla ungdomsrådet för att lyfta andra frågor som bidrar till barnanpassad vård. Projektet med att starta upp ungdomsrådet har nominerats till Region Gotlands förnyelsepris 2022.

3.7 Dans för hälsa

Dans för hälsa är en forskningsbaserad metod för att stärka psykisk hälsa hos unga som i dag används över hela landet. Eftersom ungas psykiska ohälsa i dag är ett samhällsproblem och nytänkande resurs-smarta insatser efterfrågas, utgör metoden ett värdefullt komplement till sedvanlig behandling, oftast i samarbete med Barn- och elevhälsan. Dans för hälsa handlar om kravlös dans efter skoltid med fokus på rörelseglädje och social gemenskap. Metoden togs fram under en randomiserad studie från Universitetssjukvårdens forskningscentrum, Region Örebro län och Örebro Universitet ("dansprojektet"). Studien visar att regelbunden dans gav hälsoeffekter för tonårsflickor med stressrelaterade kroppsliga och emotionella symtom.

Dans för hälsa fungerar som ett nationellt nätverk som stödjer sina instruktörer över hela landet med fortbildning, inspiration och tips, samt finns som ett stöd för kommuner och verksamheter för implementering av metoden.

På Gotland finns det i dag sju utbildade instruktörer inom metoden och Dans för hälsa har sedan ett par år erbjudits genom Kulturskolan i Visby. Under hösten 2022 har kulturenheten inom Region Gotland testat att förmedla Dans för hälsa för fler genom att bjuda in elever i Visby och Slite med omnejd. Samverkan har skett med Barn – och elevhälsan, Första linjen, BUP, Familjestöd och Ungdomsmottagningen i rekryteringsförfarandet. Genomförandet ledde till att kunna starta en grupp i Visby. Rekryteringen till Slite lyckades inte, på grund av att det blev för kort om tid att skapa samverkan med aktörerna inom kulturenheten, skola och elevhälsan.

I Hemse har kulturenheten samarbetat med vårdcentralen, som rekryterat en äldre målgrupp av kvinnor mellan 20 – 65 år att prova på metoden. Dans för hälsas metod är vetenskapligt utvärderad för tjejer 13-18 år och är det methodspecifika vetenskapliga underlaget som finns hittills. Metoden har dock visat sig vara uppskattad och fungera väl även för yngre och äldre åldrar, för blandade grupper samt inom andra organisationsramar. Det finns evidens för att fysisk aktivitet som sådan ger goda hälsoeffekter vid psykiska besvär och bidrar till social gemenskap.

Kultur och hälsa-projektet har skett i samverkan med omställningsprogrammet Hälsa genom hela livet. Genom samverkan uppstod intresset för satsningen inom ramen för ett projekt som fokuserar på medarbetarhälsa. Som en effekt av den satsning som gjorts kring Dans för hälsa av kulturenheten, valde de som driver det projektet att erbjuda olika hemtjänstteam inom Region Gotland att prova Dans för hälsa på sin arbetstid. Därtill har även en grupp medarbetare vid Visby lasarett och BVC fått prova på metoden.

Under hösten har instruktörerna erbjudit prova på-tillfällen för personal inom vård, omsorg och elevhälsan. Förhoppningen är att Dans för hälsa kan fortsätta som satsning på bred front i samverkan med Kulturskolan på Gotland, som arbetat med metoden sedan 2021.

3.8 Film på Gotland – Film och hälsa

Genom de medel som tilldelades Film på Gotland från stödpaketet har verksamheten ingått samarbete med Folkets Bio Visby och Studieförbundet Gotland. Tillsammans kommer de under hösten 2023 genomföra en turné med film och samtal kring psykisk ohälsa på biografen runt om på Gotland.

Filmen som kommer visas är dokumentärfilmen "Självporträtt" i regi av Espen Wallin, Katja Høgset och Margreth Olin. I filmen får vi möta Lene Marie Fossen, som har lidit av svår anorexi sedan hon var tio år. Livet skrämde henne och hon ville inte bli vuxen, men så lär hon sig fotografera och går in i sin bildvärld. Lusten att skapa ger henne lust att leva och att komma ut i världen och möta människor. Hennes största dröm är att ha en soloutställning där hon med sina bilder skall visa den smärta hon bär inom sig. Filmen är ett närgånget och hjärtskärande porträtt av en konstnär och en dödlig sjukdom.

Filmen kommer visas tillsammans med efterföljande samtal för att lyfta frågor om psykisk ohälsa och ätstörningar. Projektet planerar i skrivande stund att bjuda in såväl personal inom olika relevanta verksamheter och allmänheten till visningarna. Förhoppningen är att projektet även ska kunna ställa ut Lene Marie Fossens bilder genom att de följer med på turnén till de olika biograferna på Gotland och avslutas med att de ställs ut i en utställningslokal i Visby.

Mer information om projektet, höstens turnéprogram, medverkare och samverkanspartners kommer att kommuniceras under våren 2023.

3.9 Skolföreställning – Bengtsson på dörren

Kulturenheten beslutade att köpa in en skolföreställning som under våren 2023 visas för alla elever i årskurs 7 på högstadiet på Gotland. Inköpet har gjorts av kultursamordnaren Hanna Wärf-Radhe, som också är ansvarig för samverkan kring skapande skola på enheten.

Föreställningen som kommer visas heter "Bengtsson på dörren" och har visats för gotländska elever tidigare med ett gott gensvar. Skolkuratorer kommer att bjudas med till varje visning och verksamheten Tryggve presenteras efter varje besök. Tryggves stödgrupper finns för barn och ungdomar i åldern 8-19 år. Stödgrupperna är till för barn och ungdomar som lever nära någon som dricker för mycket eller använder droger, har en förälder med psykisk ohälsa eller har föräldrar som har separerat.

Produktionen är verklighetsbaserad teater om hur det kan vara att växa upp i en familj med miss/riskbruk. Efter föreställningen har skådespelarna Björn Kruse och Marcus Bellatreccia ett samtal med eleverna där de tar upp att 400.000 barn i Sverige växer upp i en familj där missbruk förekommer.

En av skådespelarna berättar hur han tog på sig skulden och började hålla det hela som en hemlighet istället för att be om hjälp när hans mamma började dricka alkohol varje dag.

Skådespelarna rådfrågar eleverna vem eller vilka man tycker att sonen i pjäsen skulle kunna berätta sin hemlighet för, så han kan få hjälp och stöd i sin situation. I samtalet kommer de även in på ämnen om vänskap och mobbing.

Till sist tar de upp vikten av att få träffa andra som varit med om samma upplevelser. I samband med detta presenterar sig den lokala stödgruppsverksamheten.

Produktionen delar ut en handledning till skolpersonalen som hjälper dem att fortsätta diskutera ämnet med eleverna i klassrummet. I materialet finns även en informationslapp med olika tips på journummer och hemsidor dit man kan vända sig för att få mer information. Denna information kan delas ut till alla elever.

3.10 Särskilda uppdrag kultur och hälsa 2022 – 2023

Mellan den 2-30 september 2022 utlyste kulturenheten vid Region Gotland särskilda uppdrag till professionella kulturaktörer för insatser och aktiviteter inom området kultur och hälsa. 28 ansökningar inkom och av dessa tilldelades 10 uppdrag som ska genomföras under året 2023. Varje projekt har tilldelats en budget om 50 tkr vardera.

Kriterierna var bland annat att den sökande skulle vara aktiv och verksam professionell kulturskapare på Gotland och ha en projektidé som har potential att möta olika delar inom Region Gotlands verksamheter inom skola, vård och omsorg.

Urvalet gjordes av medarbetare på kulturenheten i samarbete med kulturutvecklarna vid Region Gotland och Gotlands museum. I urvalsprocessen vägdes erfarenhet av pedagogiskt arbete gentemot de prioriterade målgrupperna barn, unga och äldre samt en bredd av idéer och upplägg.

De beviljade projekten riktar sig bland annat till personal som jobbar med barn med särskilda behov, unga som drabbats av eller löper risk för psykisk ohälsa, personer med fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsvariationer, äldre samt personer drabbade av långvarig stress, trauma eller depression.

Projekten har sedan matchats med verksamheter som arbetar med de målgrupper som projekten riktar sig till. Projektledaren för stödpaketet har bistått kulturskaparna med nätverk och kontaktpersoner till lämpade verksamheter som kan vara intresserade av att träffas av insatserna.

Projekten ska vara genomförda och redovisade senast den 31 december 2023.

Följande kulturskapare och projekt tilldelades uppdrag:

Anna Eriksson Weiser är tonsättare och röstkonstnär och vill med projektet "Lyssnande i balans - ett konstnärligt hälsofrämjande arbetssätt" rikta sig till personal som jobbar med barn med särskilda behov. Projektet kommer sammanställa ett konstnärligt och pedagogiskt informationsmaterial samt erbjuda föreläsningar och samtal som riktar sig till målgruppen.

Birthe Jørgensen är konstnär och vill med projektet "Är vi alla oroliga nu?" skapa skulpturer och sammanhang för samtal och reflektion mellan unga med erfarenhet av psykisk ohälsa.

Emilio Estrada Bencomo är violinist och vill tillsammans med gitarristen Henry Forsblom ge en serie konserter på temat "Musikglädje" för personer med fysiska eller psykiska funktionsvariationer.

Eva Sunmo är producent och vill med projektet "Sensationer" skapa ett rum för sensoriska upplevelser för äldre. Projektet kommer undersöka hur man skapar en vacker och stämningsfull upplevelse för personer med syn- eller hörselnedsättning, via sensorisk konst och taktil stimulering.

Jessica Lundeberg är konstnär och pedagog och vill med projektet "Lucid dreams / Vakendrömmar" anordna skaparverkstad som riktar sig till anhörigstöd för äldre och unga. Via teknik, bild och animation vill hon ge deltagarna ett forum att dela sina berättelser.

Karina Kampe är artist och musikerapeut och vill med projektet "Unga kvinnor i text och ton" arbeta med musiken som uttryck, röst och kraft. Projektet riktar sig till unga kvinnor med psykisk ohälsa. Katarina är bland annat även examinerad hälsocoach från Högskolan i Skövde och diplomerad

coach enligt ICF, Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa.

Miranda Abrahamsson är kompositör och vill i projektet "Receptiv musikterapi" anordna musiksessioner för personer som genomlevt exempelvis trauma, långvarig stress, obearbetad sorg, hjärndimma eller depression. Miranda är bland annat utbildad i basmedicin genom Karolinska Institutet och receptiv musikterapi genom Kungliga Musikhögskolan.

Thommy Söderlund är fotograf och vill med projektet "Minnets fotografi/Gotland" skapa en bildbox med lättolkade fotografiska bilder i kvadratisk format som kan väcka minnen och existentiella samtal. Bilderna kommer ha koppling till det gotländska samhället under perioden år 1950 - 2010. Materialet kan användas som underlag för samtal mellan två personer eller i grupp med en samtalsledare. Boxen kan förmedlas till äldreomsorgen och till sammanhang för personer som drabbats av en demenssjukdom.

Wolfgang Weiser är lärare, balanskonstnär och jonglör och vill med projektet "Jonglöra för stora öron" genomföra en föreställning samt anordna balansaktiviteter och workshops inom äldrevården på Gotland. Arbetet utgår från en befintlig konsertföreställning, Jonglöra för små öron, och kommer genom detta projekt bearbetas för att anpassas till äldre med fokus på hörsel, balans och känslor.

Ylva Olsson och Sara Broström är tonsättare, musiker och teaterledare och vill med sitt projekt "I samklang / Glitter & Grus" förstärka sitt arbete med ett musik- och teaterkollektiv bestående av unga vuxna med och utan intellektuell funktionsvariation. Tillsammans anordnar de tillfällen för ungdomar att få vara verksamma och kreativa i en grupp som arbetar med sång, dans, rörelse, teater- och dramalekar. Syftet med satsningen är att

stärka deltagarnas självförtroende och självkänsla, samt deras psykiska och fysiska välmående

4. Styrning och ledning

4.1 Beställare

Paola Ciliberto, chef för kulturenheten inom kultur- och fritidsavdelningen

4.2 Uppdragsledare

Emelie Appelholm-Bergbohm, projektledare Stödpaket 7: Kultur och hälsa

4.3 Samarbete

Emma Norrby, programledare, omställningsprogram Hälsa genom hela livet – god och nära vård

5. Uppdragets resultat

5.1 Utfall resultat

Satsningen på kultur och hälsa har bidragit till:

- Återstart av kulturen i sviterna av covid-19-pandemin
- Samverkan mellan kulturverksamheter, vård, omsorg och myndigheter
- Tvärsektoriellt utbyte mellan olika samhällsfunktioner och förvaltningar
- Medialt genomslag
- Lärdomar kring rekrytering och kontakt mellan vård och patient

Stödpaketet har bidragit till att ge olika kulturaktörer inom flera uttrycksområden ekonomiska medel och resurser att bedriva och utveckla

sina verksamheter, för att bidra till kulturens återstart på grund av pandemins effekter för branschen.

Målet om att skapa samverkan mellan kulturverksamheter, vård och omsorg har infriats och utforskats på flera sätt. De medverkande aktörerna har redogjort för att nya relationer och dialoger har skapats med regionala och privata verksamheter. Det finns en vilja att fortsätta utvecklingsarbete och insatser framåt de aktörer som ingått i stödpaketet.

Det har skett ett tvärsektoriellt utbyte mellan flera viktiga samhällsfunktioner och mellan olika förvaltningar inom Region Gotland. Detta bidrar till Region Gotlands regionala utvecklingsstrategi för 2040 (Vårt Gotland 2040) och genomförandeprogrammet "Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland".

Stödpaketets olika aktiviteter har kommunicerats genom Region Gotlands befintliga kanaler via webb, sociala medier, nyhetsbrev och mailutskick. Det har genererat publicitet i lokal media, såväl radio och dagspress.

Rekryteringen till de olika aktiviteterna som riktat sig till patienter har haft olika utfall. Rekryteringen kräver olika mycket resurser baserat på verksamheternas uppdrag och hur målgruppen ser ut. Vi hade en stor framgång i samarbetet med Hemse vårdcentral på grund av den funktion som testas där med en vårdsamordnare som kan möta upp och axla rekryteringsansvaret. Det bidrar positivt till samarbetet på flera nivåer; på vårdverksamhetens arbetsplats, för de som håller i aktiviteten och de som ska delta i aktiviteten. Vårdsamordnar-rollen är en pilotsatsning under 2022 - 2023 inom ramen för omställningsprogram Hälsa genom hela livet – god och nära vård som utreder olika arbetssätt som kan stärka kontakten mellan patienter och vården på Gotland. I det fall det inte funnits en sådan funktion har rekryteringen tagit längre tid och det bidrog även till att inbjudan till patienter eller målgrupper inte nådde fullt ut. En insikt under arbetet med rekrytering var att målgrupper som behöver mer stöd för att kunna delta på

aktiviteter, kräver mer resurser och ett aktivt uppsökande och någon som bidrar med extra motivation.

5.2 Utfall tidplan

Den ordinarie tidplanen angav att stödpaketet skulle vara utdelat och utlyst under 2022. Inga större avvikelser skedde mellan den ordinarie tidplanen och utfallet av densamma för insatsen. Det skedde däremot mindre ändringar av de respektive aktiviteternas tidplaner. Det kunde exempelvis handla om att senarelägga startdatum för en grupp som skulle ta del av en aktivitet. Detta var fallet både inom aktiviteterna "Hantverk och hälsa" och "Dans för hälsa", vars gemensamma utmaning handlade om att tiden var knapp för rekrytering och spridning av information om insatserna till målgrupperna. Dessa projekt behövde mer tid till att rekrytera och engagera deltagare. Flera aktiviteter har förlagts under 2023, vilket också var inom ram för tidplanen.

5.3 Utfall resurser

Under arbetet med stödpaketet har kulturenheten resursfördelat och aktiverat de avsatta ekonomiska medlen om 1,5 miljoner kronor tillsammans med de ytterligare 268 tkr som tillkom projektet genom samverkan med omställningsprogrammet Hälsa genom hela livet – god och nära vård. Under genomförandet har stödpaketet lett till att vi samnyttjat resurser inom regional förvaltning såsom exempelvis lokaler (idrottshallar, mötesrum, etc.) och personal från vårdverksamheter, skola och omsorg. Kulturenhetens projektledare för stödpaketet har även samverkat med strategier vid Hälso- och sjukvårdsförvaltningen och Socialtjänst och omsorg för att kunna samnyttja satsningar och aktiviteter i andra insatser inom regionen. Mot slutet av arbetet med stödpaketet upprättades kontakt med ansvariga folkhälsostategier för genomförandeprogrammet "Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland". Kulturenheten ingår därför nu i dialogen och i arbetet med de forum som upprättats under våren 2023 för att komma med

förslag på insatser och möjliga samarbeten som kan bidra till detta arbete. Kulturenheten har även bjudits in till ett nytt äldrenätverk som utgår från handlingsplanen för psykisk ohälsa.

5.4 Utfall kostnader

	1 768
Totala medel:	000
Varav medel till samverkansaktörer:	550 000
Varav medel till projektledare:	150 000
Varav medel till fria och övriga aktörer:	1 068 000

Samverkansaktörer kostnader

Gotlandsmusiken	100 000
Gotlands museum	200 000
Länsteatern på Gotland	100 000
Gotlands länsbibliotek	100 000
Film på Gotland	50 000
Summa kostnader för samverkansaktörer:	550 000

Fria och övriga aktörer

Dans för hälsa - arvoden	114 000
Dans för hälsa - lokaler	7 992
Studieförbundet Vuxenskolan Hantverket	80 000
Särskilda uppdrag kultur och hälsa arvoden	500 000
Uppdrag processledande konstnär Visby lasarett	50 530
Barn- och ungdomsmedicinska inköp av konst - arvoden	100 000
Fika och frukost Gotland Art Meetup 15 dec 2022	2 688
Inköp föreställning av Bengtsson på dörren	175 000

Resa och boende Maria Linderström GAM 15 dec	6 382
---	-------

Totalt utfall av kostnader	1 736 592
-----------------------------------	------------------

Kommentar till utfall av budget:

De totala medlen som ursprungligen var 1,5 miljon förstärktes med ytterligare 268 tkr genom samverkan med de medel som finns inom ramen för omställningsprogrammet "Hälsa genom hela livet". Detta möjliggjorde att projektledaren kunde utöka sin arbetstid och genomföra fler aktiviteter och inköp.

Film på Gotland tilldelades till att börja med 100 tkr från stödpaketet. Verksamheten beslutade sedan att återbetala 50 tkr av dessa till kulturenheten för att bidra till en förstärkning av utlysningen av särskilda uppdrag inom kultur och hälsa som gick till fria kulturskapare. Resterande 50 tkr har de nyttjat till deras projekt i samverkan med Folkets Bio.

6. Erfarenheter och observationer

Insatsen har inneburit både lärdomar och reflektioner som kan tas vidare till arbetet med olika strategiprogram kopplade till Region Gotland. Lärdomar från projektet har i december 2022 delats med programgruppen för Hälsa genom hela livet.

Kulturenheten har inlett dialog och samarbete med förbundsdirektören för Finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser (Finsam) på Gotland om att gemensamt verka för kultur och hälsa framöver.

Kulturenheten har engagerat sig inom Forum för social välfärd som drivs inom genomförandeprogrammet "Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland".

Den nya rollen under titeln vårdsamordnare på Hemse vårdcentral fungerade bra och gav goda och effektiva resultat i relation till satsningen. Det bidrog till att skapa engagemang på vårdcentralen för insatserna som skedde i samarbete med vårdcentralen. Personalen fick tydlig information och kunde enkelt värva deltagande. Insatsen har fått en positiv respons från patienterna som svarat bra på insatserna och fått en närmare kontakt med sin vårdcentral.

Styrkan med insatsen har varit att kulturenheten kunnat arbeta med en bredd av olika insatser och varit i ett utforskande av som fungerar respektive inte fungerar. Utmaningen har varit den korta tidsramen, som försvårat möjligheten att utvärdera eller ta satsningarna vidare till ett fördjupat steg.

Den korta projekttiden för genomförande av insatserna har varit en utmaning som försvårat att aktiviteterna varit fulltaliga vad gäller deltagarantalet. I vissa fall har det visat sig att något färre deltagare än först planerat, varit bra för både deltagarna och pedagogerna för att hitta rätt i något som både provas första gången och för att uppnå allas behov i ett nytt sammanhang.

Behovet av kultur och kreativt skapande som vård och rehabilitering är efterfrågad.

Kulturenhetens arbete med att utlysa medel och särskilda uppdrag till kulturskapare har bidragit till att skapa en aktuell översikt av aktörer som kan och vill bidra till arbetet med att stärka folkhälsan och den sociala hållbarheten på Gotland.

Kulturenheten vid Region Gotland har genom stödpaketet berikats med nya kontakter och ett större nätverk. Det har också påbörjats en omvärldsbevakning av frågorna på ett mer löpande plan.

7. Överlämning

Det påbörjade arbetet med kultur och hälsa har ansetts så pass viktigt för kulturenheten, att man avsatt resurser inom befintlig ram under 2023 för att fortsätta bevaka och stödja de projekt som satts igång och som fortlöper under året. Detta görs annat genom införandet av en visstidsanställning inom enheten för en verksamhetsutvecklare som kommer arbeta på deltid (ca 10 %) under 2023.

8. Underskrift

Underskrift uppdragsledare

20 mars 2023
Emelie Appelholm-Bergbohm
projektledare kultur och hälsa 2022
kulturenheten Region Gotland